

Інформаційна довідка
до проекту Закону України
«Про внесення змін Кримінального кодексу України щодо
відповідальності за розголошення конфіденційної інформації про померлу
особу»
(реєстр. № 12190 від 08.11.2024 р.)*

***Анотація.** В Інформаційній довідці розглядаються питання встановлення підстав кримінальної відповідальності за умисне розголошення конфіденційної інформації про померлу особу в контексті проекту Закону (реєстр. № 12190 від 08.11.2024 року) (далі – законопроект).*

Аналізується відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, положенням чинного законодавства про кримінальну відповідальність, законам України, що регулюють суспільні відносини у сфері захисту інформації.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, конфіденційна інформація, розголошення, службова діяльність, померла особа, покарання, штраф.*

Вступна частина.

Законопроект розроблено з метою запровадження кримінальної відповідальності за умисне розголошення конфіденційної інформації про померлу особу, близьких осіб померлої особи або виконавця волевиявлення померлого особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю.

Кримінально-правові норми є важливим інструментом захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина, у тому числі права кожного на недоторканність приватного життя, однією зі складових якого є заборона збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди.

Ефективність норм про відповідальність прямо залежить від чіткого законодавчого формулювання об'єктивної сторони складу правопорушення та відповідності об'єкта охорони уявленням про поняття і зміст таємниці особистого життя людини. Так, відповідно до частини другої статті 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційною є інформація про фізичну особу, інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, а також інформація, визнана такою на підставі закону. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, якщо інше не встановлено законом.

Основна частина.

Визнаючи необхідність удосконалення правових підстав кримінальної відповідальності за порушення конституційного права особи на недоторканність приватного життя, вважаємо за доцільне зазначити таке.

У науці кримінального права підставами запровадження нових видів кримінально-правової заборони визнаються: високий ступінь суспільної небезпечності діянь; неврегульованість відповідальності за ці діяння в кримінальному законі; динаміка суспільно небезпечних діянь із урахуванням причин і умов, що їх породжують, необхідність впливу на них кримінально-правовими засобами; наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-правового впливу; співвідношення позитивних і негативних наслідків криміналізації.

Сучасна гуманізація кримінального законодавства передбачає трансформацію окремих злочинів у кримінальні проступки, тому зміна кримінального закону в бік розширення сфери його дії чи посилення відповідальності має здійснюватися за принципом крайньої необхідності й обґрунтованості з обов'язковим дотриманням принципу економії кримінальної репресії, що передбачає віднесення до числа злочинних лише тих діянь, з якими необхідно боротися виключно кримінально-правовими засобами.

Наведені в пояснювальній записці твердження на кшталт: «нині наявні факти системного протиправного використання працівниками правоохоронних органів, органів реєстрації актів цивільного стану, закладів охорони здоров'я тощо інформації, одержаної ними у зв'язку з професійною або службовою діяльністю»¹ – не можуть вважатися достатніми аргументами необхідності пропонованих змін та засвідчують хибне уявлення суб'єктів законодавчої ініціативи про критерії криміналізації діянь, мету кримінального покарання, а також їх співвідношення з базовими напрямками протидії злочинності.

Кримінально-правові норми є важливим інструментом захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина, у тому числі передбаченого статтею 32 Конституції України права кожного на недоторканність приватного життя, однією зі складових якого є заборона збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди. Саме тому частиною першою статті 182 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачена відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення *конфіденційної інформації про особу* або незаконну зміну такої інформації.

Даючи офіційне тлумачення частин першої, другої статті 32 Конституції України², Конституційний Суд України визначив, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові й немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розголошення конфіденційної інформації про померлу особу» (реєстр. № 12190 від 08.11.2024 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45176>

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#n51>

також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовій, інтимній, товариській, професійній, діловій та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї є *конфіденційною* і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого статтею 182 КК України, є суспільні відносини з охорони приватного життя, а обов'язковим предметом складу правопорушення – конфіденційна інформація про особу.

У зв'язку з цим, викликає сумнів доцільність додаткового виокремлення обов'язкових об'єктивних та суб'єктивних ознак у пропонованій законопроекті статті 182-1 КК України. А саме, в об'єкті складу правопорушення – померлу особу, близьких осіб померлої особи або виконавця волевиявлення померлого, у суб'єкті – особу, якій конфіденційна інформація про особу стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю. За умови відсутності наслідків як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу пропонованого правопорушення, виокремлення спеціального суб'єкта (особи, якій конфіденційна інформація про особу стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю) є проявом надмірного правового регулювання, оскільки умисні дії, що полягають у поширенні конфіденційної інформації про будь-яку особу, кваліфікуються за статтею 182 КК України. У випадку вчинення таких дій службовою особою та за наявності корисливого мотиву, мети, наслідків, тощо діяння кваліфікуватимуться як зловживання владою або службовим становищем (стаття 364 КК України); зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 364-1 КК України); зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (стаття 365-2 КК України).

Варто зазначити, що окрім КК України, відповідальність за розголошення та інші незаконні форми використання конфіденційної інформації регламентована нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Так, відповідно до частини першої статті 172-8 КУпАП розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації (у тому числі конфіденційної), яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Також частиною четвертою статті 188-39 КУпАП передбачено відповідальність за недодержання встановленого порядку захисту персональних даних (*авт.*: як обов'язкової складової конфіденційної інформації про фізичну особу згідно з частинами першою та другою статті 11 Закону України «Про інформацію»), що призвело до незаконного доступу до них або порушення прав суб'єкта персональних даних.

За таких умов, пропонована проектом редакція статті 182-1 КК України загострить існуючу на практиці проблему розмежування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 182 (Порушення недоторканності приватного життя), 387 (Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування) КК України та адміністративних правопорушень.

Задля забезпечення принципу правової визначеності, вжиті у проекті поняття: «таємниця», «померла особа», «близькі особи померлої особи», «виконавець волевиявлення померлого», – потребують роз'яснення та узгодження з вимогами галузевого законодавства.

Висновки. Таким чином, проблема запобігання поширенню випадків розголошення службовими особами конфіденційної інформації про померлу особу, близьких осіб померлої особи або виконавця волевиявлення померлого підлягає вирішенню в контексті забезпечення принципу невідворотності існуючих видів юридичної відповідальності.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*